

De meerwaarde van een dubbelstage

Lesmateriaal ontwerpen bij 'Vrouwen voor het voetlicht'

Tijdens de opleiding aan de universitaire lerarenopleiding (ulo), lopen docenten-in-opleiding het gehele jaar stage in het voortgezet onderwijs. Daarnaast krijgen zij de gelegenheid om zich te verdiepen in een geschieddidactisch thema. Mark Opmeer maakte hier voor het Catharijneconvent in Utrecht lesmateriaal bij de tentoonstelling 'Vrouwen voor het voetlicht'. In Kleio belicht hij de meerwaarde van een dergelijke activiteit in het kader van zijn opleiding.

Mark Opmeer is student geschiedenis aan de ulo van de Vrije Universiteit.

Vanaf het begin van zijn studie loopt de docent-in-opleiding (dio) door de gangen van het schoolgebouw om kennis te maken met de werksfeer, de collega's en de leerlingen. In deze stage-uren kan de dio de aangereikte stof op de universiteit in de praktijk brengen. In hoeverre sluiten de pedagogische en geschieddidactische theorieën aan bij de lespraktijk? 'Wat is belangrijk en moet ik onthouden, en wat moet ik ervaren?' Gedurende de hele stage probeert de dio deze vragen te beantwoorden met als belangrijkste doel een eigen stijl in het lesgeven te ontwikkelen. De praktijkstage vormt het lab van de aankomend docent.

Terugkijkend naar de opleiding ben ik mij bewust van de toegevoegde waarde van de praktijkstage, maar ik stel wel vragen bij de opzet en structuur ervan. Waarom is het voldoende als de dio alleen ervaring opdoet in het middelbaar onderwijs terwijl er veel meer instellingen en bedrijven zijn die zich met educatie bezighouden? Documentairemakers, ontwerpers en uitgevers van leermethoden, museum- en bibliotheekmedewerkers; dit is een kleine greep uit verschillende vakgebieden die al dan niet direct verbonden zijn met het (voortgezet) onderwijs. Zou een verplichte stage bij één van deze instellingen niet ten goede komen aan de kwaliteit van de universitaire lerarenopleiding?

Lesmateriaal ontwerpen

Vakdidacticus Janneke Rixen vroeg of ik in het kader van een verdiepingsmodule mee wilde werken aan het ontwerpen van lesmateriaal voor de tentoonstelling 'Vrouwen voor het voetlicht' van het Catharijneconvent. In deze tentoonstelling staan - tot en met 24 juni - de verhalen en ervaringen van historische

en hedendaagse vrouwen uit het christendom centraal. De tentoonstelling verhaalt over vrome vrouwen en martelaressen uit het vroege christendom en loopt door tot de dag van vandaag. Deze ontwikkeling door de eeuwen heen wordt geïllustreerd aan de hand van verschillende beelden, voorwerpen, prachtige schilderijen, films en foto's van en voor vrouwen. Vanwege mijn interesse in de vrouwengeschiedenis en de mogelijkheid om lesmateriaal voor een gerenommeerd museum te ontwerpen, wilde ik graag aan deze opdracht meewerken.

'Wat is belangrijk en moet ik onthouden, en wat moet ik ervaren?'

In het Nederlandse christendom is de positie van de vrouw in de kerk langzaam verschoven van passief-symbolisch naar actief-betrokken. Tot de late middeleeuwen werden vrouwen vooral als voorbeeldfiguur gebruikt om christelijke normen en waarden uit te dragen. Liduina van Schiedam en Catharina van Alexandrië beeldde men af als voorbeeldige vrouwen die - ondanks bespottingen uit eigen kring - leefden volgens de christelijke geloofsleer. Als gevolg van de Moderne Devotie, de Reformatie en de Verlichting streefden vrouwen naar een actievere rol binnen de kerk. Zij wilden meedenken over religieuze vraagstukken en bijdragen aan de ontwikkeling en verspreiding van het geloof in de vroegmoderne maatschappij. Anna Maria van Schurman (1607-1678) bijvoorbeeld, vroeg toestemming om theologie te mogen studeren zodat zij het 'woord van God' beter zou begrijpen. In de moderne tijd zijn vrouwen de motor

achter het liefdadigheidswerk en de opwekkingsbewegingen. Als gevolg van de feminisering van het geloof, het Reveil, en de eerste en tweede feministische golf eisten vrouwen erkenning voor hun positie in de maatschappij en het geloof. Terwijl de suffragettes strenden voor algemeen vrouwenkiesrecht, groeide binnen de protestantse geloofsgemeenschap de behoefte om het domineeschap voor vrouwen open te stellen. In 1911 was het zover: Anna Zernike werd dominee in het Groningse Bovenknijpe, en was daarmee de eerste vrouwelijke dominee van Nederland.

Schilderij bestuderen

Het lesmateriaal is bedoeld voor de bovenbouw havo/vwo. Het overkoepelende thema is 'vrouwenemancipatie en religiositeit' dat goed aansluit bij de tijd van burgers en stoommachines. Gekozen is voor een pakket dat bestaat uit een museum- en een lesgedeelte. Het museumpakket bestaat uit opdrachten die beantwoord moeten worden aan de hand van de tentoongestelde kunstvoorwerpen. Leerlingen worden aangezet om een bepaald gedeelte van een schilderij of artefact te bestuderen, en dit in verband te brengen met de sociaal-religieuze positie van de vrouw in het Nederlandse christendom.

Het lespakket voor in de klas is gemaakt ter voorbereiding van een bezoek aan de tentoonstelling, maar door de op zichzelfstaande opzet kan het materiaal ook gebruikt worden ter aanvulling van het reguliere curriculum. Door deelopdrachten te maken ontdekken leerlingen namelijk dat de vrouwenemancipatie in de maatschappij en in het geloof nauw met elkaar verweven zijn. Het christendom, en dan met name de orthodox-protestantse

beweging van het Reveil van Bilderdijk en Da Costa, heeft een wezenlijke invloed gehad op het toenemende zelfbewustzijn van de vrouw. Het lesmateriaal is zo ontworpen dat de leerlingen er direct mee aan de slag kunnen. In principe kan op ieder moment gestart worden met deze opdracht, maar aangeraden wordt om hiermee te beginnen tijdens het behandelen van de negentiende eeuw wanneer vrouwenrechten expliciet aan de orde komen. Een korte uitleg over de bedoeling en betekenis van het onderwerp is wenselijk. Vervolgens beantwoorden de leerlingen zelfstandig of in tweetallen de vragen. Het is aan te raden om de vragen per periode na te bespreken. De docent kan tijdens deze klassikale momenten de veranderende positie van de vrouw binnen het geloof extra onderstrepen. Ook kunnen dan de belangrijkste oorzaken voor deze ontwikkeling worden besproken. Met het leggen van verbanden tussen de tijdvakken ontwikkelt de leerling een historisch denkkader over de rol van de vrouw in de kerk en in de maatschappij. Door bijvoorbeeld vragen te beantwoorden over het leven van Van Schurman worden leerlingen aangezet na te denken over de emanciperende werking van het geloof op de positie van de vrouw in de maatschappij.

Meerwaarde van een dubbelstage

Ik raad alle docenten-in-opleiding aan om naast de praktijkstage op school, ook rond te kijken bij andere educatieve instellingen. Tijdens mijn stage bij het Catharijneconvent in Utrecht kwam ik tot de ontdekking dat de ontwikkeling tot startbekwaam docent hierbij zeer gebaat is. Het draagt in de eerste plaats bij aan een beter begrip van de manier waarop de culturele sector zijn steentje bijdraagt aan de cognitieve en affectieve vorming van leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Daarnaast wordt de dio tijdens een dergelijke stage aangezet om na te denken over de opzet en vormgeving van lesmateriaal. Er moet nagedacht worden over leerdoelen, soorten vraagstellingen, bronmateriaal, en aansluiting bij de tijdvakken en kenmerkende aspecten. Deze oefening komt ongetwijfeld ten goede aan het zelf vervaardigen van uitdagend en betekenisvol materiaal. ■

Het les- en museummateriaal zijn gratis te downloaden van de website van het Catharijneconvent:
www.catharijneconvent.nl

